

Ключевые слова: *поэтика, новеллистика, художественное мышление, художественное видение, художественная перспектива, художественная направленность, мотивы творческой деятельности.*

Oksana Rybas, postgraduate student,
Philology Institute of KNU named after Taras Shevchenko

SPECIFICS OF SYLVESTER YARICHEVSKY'S ART THINKING AND ITS REALIZATION IN WRITER'S SHORT STORIES

This article make deal with specific features of art thinking on the material of Sylvester Yarichevsky's small prose (collections of short stories «Na fyljach zhyt-tja» and «Viruju!»). Author's outlook was formed at the beginning of XX century on the European modernism ground. The elements of author's art thinking were determined and analyzed in S. Yarichevsky's short stories.

Keywords: *poetics, storie, art thinking, art vision, art prospect, art orientation, motives of creative activity.*

УДК 821.162.1 Грабовський М.

Руденко І.В., к. філол. н.,
НА СБ України

ЛИСТУВАННЯ М. ГРАБОВСЬКОГО З Ю.І. КРАШЕВСЬКИМ: КРИТИЧНИЙ ОГЛЯД МОВИ ПОЛЬСЬКИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ СЕРЕДИНИ ХІХ СТ.

У даній статті проаналізовано кореспонденції літературного критика М. Грабовського до польського письменника ХІХ ст. Ю. І. Крашевського. Розглянуто ставлення теоретика до прозових творів Ю. І. Крашевського, визначено його місце серед митців польської літератури доби романтизму. З'ясовано певну змінність поглядів М. Грабовського протягом усього часу листування з польським письменником.

Ключові слова: *романтизм, письменницька майстерність, літературний твір, листування, народний епос.*

Протягом майже всього життя М. Грабовський вів переписку із Ю.І. Крашевським, і був захоплений його талантом. У своїх листах польський критик неодноразово захоплювався письменницькою майстерністю Ю. І. Крашевського. У кореспонденції від 13 травня 1841 р. він наголошував: «Твій «Майстер Твардовський» досконалий. Ти показуєш приклад як обробляються народні традиції. Ти сам майстер у своєму «Майстрі». Багато про це я напишу в новому томі „Літератури і критики”» [2, с. 227].

Метою даної розвідки є висвітлити критичне сприйняття М. Грабовським літературних творів польського письменника Ю. І. Крашевського на основі аналізу кореспонденцій митців.

У черговому листі від 15 грудня 1842 р. критик писав: «твір не може бути розумнішим від автора <...> Твій «Міндовс» є власне тим, чим ти його міг створити <...> У «Міндовсі» ти в усій повноті проявив свої поняття, розум, силу <...> Потужним розумом збудував величезну форму епопеї, якої не було з прадавніх часів <...> але залишається питання, чи ти це створив розумом, чи поетичним натхненням <...> Мені здається, що лише першим <...> Дозволь поставити поруч із тобою Міцкевича й Залеського. Що їх відрізняє від тебе, так це те, що в них кожне слово є живим; <...> думаю, що й сьогодні такого легкого вірша, як Міцкевич, а співучої й кольорової думки, як Залеський, не напишеш. Це вже питання різниці духу.» [2, с. 291]. Таким чином, М. Грабовський змінив свою думку про Ю. І. Крашевського, бо до цього листа ми зустрічали лише найтепліші відгуки, які підносили його на найвищий щабель пошани. Тут же критик переніс на папір свої літературні погляди стосовно того, як поет повинен ставитися до написання творів. Як зазначив М. Грабовський, завдання сучасного йому епіка – це насамперед «спіймати» предмет із боку його істотної поетичності. Саме так, на думку критика, Ю. І. Крашевський зробив першим у своїй повісті «Міндовс»; але є і друга фаза роботи – «одягнути епічний скелет у життя» [2, с. 292]. Далі польський теоретик описав свої міркування з приводу збірки новел Ю. І. Крашевського «Образи з життя і подорожі». М. Грабовському вони дуже сподобалися, він визнав їх такими, які варто перечитувати знов і знов [2, с. 294]. У листі до Ю. І. Крашевського від 28 березня 1843 р. М. Грабовський вкотре писав про твори адресата. Цього разу в око критика впала повість «Уляна», і він вважав її однією з найкращих повістей Ю. І. Крашевського. М. Грабовський звернув увагу на новий спосіб думок письменника, який в «Історії Савки» проявився у змалюванні сільського люду (на жаль, що конкретно рецензент мав на увазі нам не відомо – І. Р.). Попри численні спроби, цей прийом був цілком новим, бо образи якнайкраще змальовані були з живих прикладів. В «Уляні», а ще більше в «Історії Савки», на думку М. Грабовського, автор зобразив

ціле життя селян, владу панів і долю підневільних: «Скажу тобі, що нічого не зможе замінити твоїх пречудових образів, бо в них бачимо, як у дзеркалі, те, що нас оточує.» [2, с. 299]. Далі продовжив: «Маємо багато прози й поезії, написаних ніби в цьому дусі, але вони грішать тим, що малюють неправду, навмисно перебільшують, показують ідеальні стосунки, але жодного впливу не мають. Здогадаєшся, що я говорю про Л. Семенського і цілу школу демагогічних поетів і письменників, які ніколи не вміли ґрунтовно подати стан речей.» [2, с. 300–301]. Тут же М. Грабовський зазначив, що нові повісті Ю. І. Крашевського мають неабияке значення. Він чудово змальовував волинське населення, його характери, звичаї, спосіб життя, почуття й розмови. Окрім характеру Уляни, дивовижно показаного в своїй простоті, дуже добре автор передав образи її чоловіка, батька, чоловікового брата, а особливо свекра. Далі М. Грабовський розібрав окремі сцени повісті та намагався їх проаналізувати. Зокрема, до не оминули ока критика такі епізоди: суворість батька Уляни, сцена на порозі хати Уляни, смуток матері, яка дивиться услід своїм дітям, сцена повернення чоловіка і т.д. [2, с. 301].

Весна 1843 року стала переломним моментом у житті критика, що особливо відобразилося на його літературній діяльності. Пишучи до Ю. І. Крашевського від 30 червня 1843 р. він зазначав: «Оскільки мені так рідко в цей період доводилось бути з кимось однієї думки, я дуже здив, що стосовно твору М. Борха «Історія в легенді» наші думки співпадають» [2, с. 317]. М. Грабовський і далі намагався поводити себе, як звичайно, надавав поради та висловлював думки щодо творів Ю. І. Крашевського. «Хвалю „Уляну” й „Савку” так сердечно, що, щиро кажучи, мені не сподобалися ані оповідання „Хрест на роздоріжжі”, ані „Адам”. Ти не повинен писати творів, як А. Горчинський, зауваж, що зміст його творів такий убогий, а ти підносиш їх до рам роману. Це погана манера.» [2, с. 319]. Далі польський митець продовжив про теорію К. Лібельта, про наслідування й ідеалізацію, що вона вся випливає з учення Г. Гегеля, і в своїй основі є фальшива і небезпечна. М. Грабовський погоджувався з Ю. І. Крашевським, що в польській поезії спостерігається певна тенденція впасти в перебільшення натуралізму. М. Грабовський бачив поезію завжди і всюди, і досить часто уживав, можливо, помилкове, поняття «поезія дійсності», розуміючи під цим виразом поезію, яка оспівувала навколишній світ, і це зайвий раз доводить, що в існуючій природі критик бачив певний тип краси, який можна зрозуміти лише за посередництвом мистецтва. Тут же продовжував: «Коли я думаю, що поезія повинна бути вірною природі, я роблю це з думкою, що за рамки природи ніхто не вийде, а буде лише правильним чи неправильним художником; так само, коли йдеться про малювання народності, вважаю, що в цьому краще триматися правди, ніж

чудачити з невідомістю й спотвореною теорією <...> Як є очевидним, що не було ніколи людини без визначеного місця в часі та просторі, так є безсумнівним, що виставляти її без означення часу й місцевості є некоректно.» [2, с. 320]. У наступному відомому нам листі до Ю. І. Крашевського, від 31 липня 1843 р., М. Грабовський аналізував роман П. Куліша «Михайло Чарнишенко». Твір критикові не сподобався: він давав про автора гірше враження, ніж оповідання з «Атенеум», видно було, що потенціал цього роману набагато перевищував сили автора, адже змалювання образів слабке, не було жодної гри і т.п. Незважаючи на «програшну» манеру написання роману позитивне враження в польського літератора склалося з намірів автора відтворити образи місцевості, натуральні барви, легендарну основу, певні деталі. У цьому всьому первинний задум був влучним, як здалося критикові, але виконання твору йому не відповідало. Не викликало сумнівів те, що цей роман був лише початковим кроком великого письменника, адже сам напрям творчого пошуку, велика любов до української історичності та народності вже привертала увагу до молодого майстра українського слова. Тут же М. Грабовський висловив певні міркування з приводу козацької поезії. Він вважав, що в тієї легкості, з якою народжувався козацький епос, були очевидні причини: по-перше, велика її частина віддавна скомпонована народними поетами, по-друге, історія цього народу мала поетичні форми, не зіпсовані цивілізацією. Епос поставав там, де найвірогідніше він і міг постати – це був природний розвиток речей [2, с. 325–326]. Наприклад, у збірці вільних дум Чигиринська битва мало чим здивувала М. Грабовського, але коли він дійшов до цієї сцени в історичній епопеї П. Куліша, то був вражений її барвистим змалюванням. Критик у листі навів початок опису битви – транслітерував польськими літерами українські слова. Така сама доля спіткала й думу про С. Мушкетика, яку він у «Літературі та критиці» назвав байронівськими фрагментами [4, с. 43], виявилася не фрагментом, а цілим епічним романом [2, с. 326]. Оскільки згадувалася думка про С. Мушкетика, М. Грабовський не приховував думок, на які його наштотхнув твір П. Куліша. Молодий письменник, коли висвітлював похід козаків, зобразив це на такому тлі, яке оточувало вершника, і на що останній не звертав уваги, але воно мимовільно відбивалося в його душі, даючи форму враженню. Це, на думку М. Грабовського і був секрет мистецтва, до якого лише народна поезія часом підноситься. М. Грабовський пророкував молодому П. Кулішу видання однієї з найбільш корисних естетичних праць, якщо той випустить у світ свої пісні з коментарями, як і мав намір [2, с. 327]. У цьому ж листі М. Грабовський зазначав, що вислав Ю. І. Крашевському два уривки з роману П. Куліша до друку з писанням: «Що на це

наші скажуть? Як на здоровий глузд, там немає жодного приводу до скандалу, а лише чиста історія, та знаєш (до Крашевського – І. Р.), як у нас усе викривлюють. Справжньою недоречністю була наша україноманія, яку ти перший окреслив як хворобу. Насправді, не можна зрозуміти випадок, коли ми, поляки, з якогось ватажка розбійників зробили героя, історичні випадки бачили з протилежного собі боку, брехали собі на себе всякі небилиці, обожнювали власних неприятели» [2, с. 328]. Ці кілька слів з епістолярію М. Грабовського висвітлюють, наскільки з часом змінилося його судження щодо «україноманії» та «української школи». Загалом нам не траплялися на очі публічні статті критика, де б мали місце подібні міркування, але лист це проілюстрував якнайкраще. Адже ще 1838 року в «Літературі і критиці» М. Грабовський високо поцінював і підносив як авторів, так і твори митців «української школи» на дуже високий щабель пошани.

На думку М. Грабовського, справжня поезія народу, який у столітніх кривавих бійнях просяк ненавистю до поляків і помстою, має тим самим і «дихати». Це історія, якої жодні людські зусилля не перероблять. Роман, складений із автентичних народних пісень, не може бути зроблений інакше як у тому самому дусі, тих поняттях, вірі та упередженнях народу. Власне ця єдність думки народу і представлення її в поемі, вираження однієї за допомогою іншої, є найважливішою річчю для художнього твору: «Епопея не може бути тільки белетристичним твором, навіть тим, який воскрес із минулого, бо має бути «плід життя». Для епопеї потрібен не лише поет, а й народ. Що варті наші українські поеми, навіть найкращі, коли народ їх не розуміє, а зрозумівши, не визнав би за свої. Велика шкода була б, якби на цьому шляху стали народні пристрасті. На війни козаків і поляків повинні дивитися як на війну греків і троян.» [2, с. 328]. Можливо, саме з цього часу М. Грабовський приділяв більше часу зарубіжній літературі. У листі до П. Куліша від 12.01.1861 р. читаємо: «Я вже давно не пишу жодних літературних листів і не займаюся критикою; я покинув це, бо польська література, якою колись я займався з великою дбайливістю, має нині дурний і плаский тон <...> Сьогоднішні польські писаки в кожному зі своїх листів ніби ставлять собі політичні, патріотичні, демократичні та інші цілі <...> На мою думку, в занепаді польської літератури винна її тенденційність» [1, с. 205].

Здійснивши аналіз кореспонденцій М. Грабовського, можна сказати, що він намагався об'єктивно оцінювати твори Ю. І. Крашевського серед інших митців свого часу. Багато творів хвалив і підносив на високий щабель пошани, вважаючи єдиною надією польського письменства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гнатюк В. Українсько-польська правобережна романтична література. Вибр. пр. / В. Гнатюк / Відп. ред. Р. Радишевський. – К. : МП «Леся», 2008. – 636 с. – С. 189–233.
2. Bar A. Michała Grabowskiego listy literackie / A. Bar. – Kraków : Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności, 1934. – 450 s.
3. Czapplejewicz E. Kresy Kraszewskiego. Teoria / E. Czapplejewicz // Kraszewski – pisarz współczesny / Red. E. Ihnatowicz. – Warszawa : Dom wydawniczy «Elipsa», 1996. – 236 s. – S. 51–59.
4. Grabowski M. Literatura i krytyka. Pisma M. Gr. / M. Grabowski. – T.I. – Wilno : nakład i druk T. Glüksberga, 1837. – 145 s.; T.II. – Wilno : nakład i druk T. Glüksberga, 1838. – 366 s.; T.III. – Wilno : nakład i druk T. Glüksberga, 1840. – 181 s.
5. Kraszewski J. I. Choroby moralne XIX wieku. III. Ukrainmańja / J. I. Kraszewski // Tygodnik Petersburski. – 1839. – № 17. – S. 97–98; – № 18. – S. 102–103.
6. Michał Grabowski. Wybór pism krytycznych / Oprac. A. Waško. – Kraków : Księgarnia akademicka, 2005, – 249 s.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2014 р.

Руденко И., к. філол. н.,
НА СБ України

ПИСЬМА М. ГРАБОВСКОГО К Ю.И. КРАШЕВСКОМУ: КРИТИЧЕСКИЙ ОБЗОР ЯЗЫКА ПОЛЬСКИХ ЛИТЕРАТУРНЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ СРЕДИНЫ XIX В.

В данной статье проанализирована переписка литературного критика М. Грабовского к польскому писателю XIX в. Ю. И. Крашевскому. Рассмотрено отношение теоретика к прозаическим произведениям Ю. И. Крашевского, определено его место среди мастеров польской литературы периода романтизма. Выяснено определенное непостоянство во взглядах М. Грабовского на протяжении всего времени переписки с польским писателем.

Ключевые слова: романтизм, мастерство писателя, литературное произведение, корреспонденция, народный эпос.

Rudenko I., candidate of philological sciences,
NA SS of Ukraine

**CORRESPONDENCES OF M. GRABOVSKIJ TO
J.I. KRASHEVSKIJ: CRITICAL EXAMINATION OF LANGUAGE
OF POLISH LITERARY WORKS IN XIX C.**

This article deals with correspondences of M. Grabovskij to Polish author of XIX c. J. I. Krashevskij. Considered the relations of polish theorist to prose works of J. I. Krashevskij, defined his place among the masters of polish literature in Romanticism. Ascertained the changing in Grabovski's minds during the correspondence to Polish artist.

Key words: *Romanticism, literacy mastership, literature work, correspondences, national epos.*

УДК 82-1/-3 Гео Шкурупія

Рябченко М.М., к. філол. н., асист.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

**ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ В ПОЕЗІЇ ТА ПРОЗІ
ГЕО ШКУРУПІЯ**

У статті розглянуто творчість одного з найцікавіших представників футуризму в українській літературі. Проаналізовано основні проблеми та мотиви у доробку Гео Шкурупія, відмічено тематичну та стилістичну кореляцію між поезією та прозою автора.

Ключові слова: *футуризм, гротеск, антиестетизм, еротизм, урбанізм, експресія*

Український футуризм – явище цікаве й самодостатнє, незважаючи на часті закиди про його вторинність щодо російського футуризму та щодо порівняно невеликого творчого доробку. Незважаючи ні на що, представники цього напрямку в Україні змогли витворити саме український варіант футуризму. Як правило, дослідники приділяють велику увагу творчості та постаті Михайля